

מקבץ הערות והערות על הספר

"מקומו של 'פשוטו של מקרא' בשלימות התורה ובקדושתה"

מפאת חשיבותו הרבה של הספר "מקומו של 'פשוטו של מקרא' בשלימות התורה ובקדושתה" (שני כרכים) מפרי עטו של מוכבדנו-יקירנו הרב ד"ר יהודה קופרמן, שיש בו, בין היתר, גישות חדשות ומעניינות להבנת המקרא ומסרים יחודיים ללימודו ולהוראתו - החליטה מערכת "שמעתין" להקדיש חלק ממדור התני"ך לפרסום מקבץ של הערות והערות עליו, כפי שהגיעו לשולחנה של המערכת.

כדי ליידע את כלל ציבור הקוראים ולקרבו לחלק מהעקרונות והרעיונות הבולטים בספר - פנינו למחברו הנכבד, שיואל בטובו למלא משימה חשובה זו (בחנית "קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא") ויקדים למקבץ פתיחה ומבוא קצרים.

ד"ר יהודה קופרמן

הארות על "מקומו של 'פשוטו של מקרא' בשלימות התורה ובקדושתה"

מערכת "שמעתין" החליטה להקדיש חלק מן המדור לתני"ך להופעת ספרי: "על מקומו של 'פשוטו של מקרא' בשלימות התורה ובקדושתה". מתכבד אני בזה להציג את הספר לפני קוראי "שמעתין" (שאני בין קוראיו הראשונים לפני כמה וכמה עשרות בשנים!), מתוך תקווה שהספר יתרום להגדיל תורה ולהאדירה במערכת החינוך התורני.

הספר מכוון, בו-זמנית, אל "עולם הישיבות" אשר בו "פשוטו של מקרא" הוא ממנו והלאה, ואל העולם האקדמי הסבור שאין במקרא אלא פשוטו. כבר מצאנו בדורות הקודמים (על דרך הצחות) כיצד כתב המלבי"ם עבור אלה שלא הכירו בתורה שבעל פה, בעוד הרב ברוך הלוי אפשטיין הי"ד כתב ב"תורה תמימה" עבור אלה "שלא הכירו" בתורה שבכתב!

בני הישיבה (ההולכים ומתרבים בכל העולם בפרוגרסיה גיאומטרית זה כחמשים שנה - ממש ראשית צמיחת גאולת ישראל לקראת ביאת משיח צדקנו בב"א) אינם מודעים לערך התורני של פשוטו של מקרא, עקב עיסוקם המלא בתורה שבעל פה (מה שקראנו בשם "שאלת הכיצד" - פרקי מבוא, פרק 1), ועקב השפעת השפה אידיש על מינוח לימודיהם. הדבר הזה בא לידי ביטוי בולט בשימוש במילה "פשט" במקום "פירושי". מה הפשט בגמרא/רש"י/תוספות/קצות/ר' חיים וכו'. ממילא במינוח שלו, ה"פשט" ב"עין תחת עין" הוא ממון, כאשר ב"פשט" הוא מתכוון לפירוש ההלכתי האוטנטי. ואמנם הפירוש ההלכתי האוטנטי ב"עין תחת עין" הוא ממון - אבל זה לא פשוט! זה מדרש ("תחת-תחת" לגזירה שוה, והרי גזירה שוה היא מדרש ולא פשוט). לכן, אחרי שקבע שה"פשט" ב"עין תחת עין" הוא ממון, אין לו עוד מה לחפש במילים אלה, ובזה חסר לו בשלימות התורה, וכתוצאה מכך בקדושת התורה.

אני בא אפוא, לומר לבן הישיבה ש"עין תחת עין" (או דוגמה עוד יותר חזקה - "וקצותה את כפה") **הפשט הוא ממש!** ממילא יוצא שהפשט אינו הלכה, ואז בעל כורחנו נגיע לידי יסוד היסודות במשנתנו: השאלה איננה מהו הפשט, אלא מהי הפונקציה של הפשט - מה מלמד הפשט במסגרת שלימות התורה וקדושתה [כל זה במדור א' על עשרת פרקיו].

המתעלם מלימוד פשוטו של מקרא, מתעלם במתכוון מאחד מארבעת המרכיבים של לימוד תורה (פשט, מדרש, רמז, סוד). אם נכונים דברי הגר"א שמי שחסרה לו יד אחת בלימודים כלליים, תחסרנה לו ידיים רבות בלימוד תורה, קו"ח ב"ב של קו"ח שמי שחסרה לו הבנה בפשוטו של מקרא, שתחסר לו הרבה הרבה הבנה בתורה עצמה.

ומעולם הישיבות אל העולם האקדמי. העולם האקדמי מתחלק לשתי קטיגוריות ברורות:

א. אלה המאמינים בתורה מן השמים (י"זה אמת וברור, שכל התורה כולה מבראשית עד לעיני כל ישראל הגיע מפיו של הקב"ה לאזנו של משה" - רמב"ן).

ב. אלה שאינם מאמינים בתורה מן השמים. נאמר עתה, שספרנו אינו מיועד לקטיגוריה השנייה, אע"פ שלא נעלם מאתנו שאדם בעל יושר אינטלקטואלי ימצא בו הרבה חומר למחשבה אודות דעתו הנפסדת. אבל בעלי האסכולה האקדמית המאמינים בתורה מן השמים, טועים בכך שלומדים תורה ומלמדים כאילו הפשט הוא הפירוש הנכון הבלעדי. וכאן חברו הם על האסכולה הישיבתית בנקודה המרכזית, שבמקום לקבוע מהו הפשט, טעו בקביעתם את תפקידו של הפשט.

האומר ש"עין תחת עין" בפשט (ממש) היא "תחיקה מקראית", ואילו "עין תחת" במדרש (ממון) היא "תחיקה רבנית" - כופר בכל התורה כולה. הוא לא טעה בקביעת מהו פשוטו של מקרא, אלא טעה בזה שייחס לפשוטו של מקרא פונקציה הלכתית היסטורית, שלא הייתה ולא נבראה. כי משה רבנו אשר כתב "עין תחת עין" מילה מלכה מפיו של הקב"ה, שמע (בו-זמנית!) שההלכה היא ממון.

לית מאן דפליג שפשוטו של מקרא בכתוב "לא תבשל גדי בחלב אמו" הוא שאין לבשל גדי בחלב של האם שלו. לית מאן דפליג שהיה פולחן של עבודה זרה במסגרת פולחן הפוריות אצל העמים העתיקים של בישול גדי בחלב האם (רמב"ם מורה, מחקרים אוגרטיים של מ"ד קאסוטו). לית מאן דפליג שמה רבנו כאשר כתב מילים אלה מפיו של הקב"ה, שמע ממנו (בו-זמנית) שהפירוש ההלכתי האותנטי והמחייב הוא איסור בישול/אכילה/הנאה של בשר בחלב. פירוש זה אינו פשוט - הוא מדרש, ובתור שכזה הוא מחייב "כימי השמים על הארץ". גם בן הישיבה וגם האקדמי המאמין, חייבים אז לשאול את שאלת המדוע (פרקי מבוא, פרק 1) וגם לשאול מה אנו למדים מפשוטו של מקרא זה (פולחן עבודה זרה) כחלק מהותי ואינטגרלי של קדושת התורה (מדור א').

ואחרון אחרון: הליגיטימיות ללמוד תורה על פי פשוטו של מקרא, מקורה בחז"ל (בעלי המדרש!) שלימדונו ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו" (ולא לימדונו ש"אין במקרא אלא פשוטו" - רמב"ן). לא חידוש בית מדרשו של אבן עזרא או הרשב"ם הוא זה, ולפי שכתב הנצי"ב: מי שמפשיט על דעת עצמו כל עוד לא עמד על דעת חז"ל, יש לחשוד בו שהוא אפיקורס ומטה המקראות מאחר דעתם.

"שלימות התורה וקדושתה" - מי יתן ונזכה לזה, ואם ספרנו זה יתרום תרומה צנועה בכיוון זה, והיה זה שכרי.